

EESTI RAHVA RÕIVA ILU · THE BEAUTY OF ESTONIAN FOLK COSTUME

EESTI RAHVA RÕIVA ILU

Kuda rahvas, nõnda rõõvas

Kuda rahvas, nõnda rõõvas

EESTI RAHVA RÕIVA ILU

Kuda rahvas, nõnda rõõvas

**The beauty of Estonian
folk costume**

Pildistanud Sven Arbet aastatel 1994–1996 ja 2004

Konsultant: Reet Piiri

Kujundus: Sven Sõrmus, Margit Toovere

Keeletoimetaja: Anu Jõgi

Fototöötlus: Meeli Küttim, Hanna Sõrmus

Tõlge: Kerli Liivak, Toomas Hõbemägi

Vööd: Eesti Rahva Muuseumi kogudest

Vanasõnad: Vanasõnaraamat, Kirjastus „Eesti Raamat“, 1984

Esikaanel Ruhnu saare rõivastes naine ja Kihnu saare rõivastes laps

Suur aitäh kõigile, kes piltidel rahvariideid kandes neid teistelegi omaseks teha aitavad!

© Sven Arbet, 2004
ISBN 9985-3-0889-1

Kirjastus Varrak
Tallinn, 2004
www.varrak.ee

Trükikoda OÜ Greif

Fotodel olevad inimesed on pildistatud 20. sajandi viimastel aastatel, seljas rõivad, mille sarnaseid kandsid nende esivanemad 100–200 aastat tagasi. Kui 1869. aastal toimus esimene üle-eestiline laulupidu, oli selline riietus veel loomulik kehakate. Moodsatele aegadele ja meelelahutustele vaatamata on laulupidude-tantsupidude traditsioon püsinud ja koos pidudega on püsinud ka komme kanda samasuguseid rõivaid nagu kord algusaegadel. Materjaliks ikka linane ja villane, triibuline seelik käsitelgedel kootud, tikandid, pilud ja muud kaunistused näputööna valminud.

Sajandeid tagasi olid inimesed paiksed, põhjust kodust kaugemale minna oli vähe, eriti naistel. Pühapäeviti saadi kokku oma kodukihelkonna kirikus, käidi sugulaste pulmas ja varrudel, kohtuti matustel. Kuid sugulasedki elasid tavaliselt samas kihelkonnas. Selline elu hoidis alal kohalikud tavad, kujundas ilumõiste ja rõivamoe. See oligi üheks põhjuseks, et ainult 45 000 ruutkilomeetril on rõivastus nii erinev. Ühest kihelkonnast teise minnes tunti kohe ära, kes oma, kes võõras. Samas ei saa öelda, et oldigi nii enesesse sulgunud, miks muidu võeti eeskujuna nii linnamoest kui ka naaberrahvastelt. Nii on ida pool venelastelt, lõunas lätlastelt, läänes ja põhjas soomlastelt ja rootslastelt üle võetud seda, mis meeldis, ning oma võimaluste ja maitse järgi ümber kohandatud.

Rahvarõivad peidavad endas ka mitmeid rangeid norme ja maagilisi märke. Nii ei käinud abielunaine kunagi ilma peakatte ja põlleta, neiu pead ehtisid pärg või juustesse sõlmitud paelad. Võõdesse ja kinnastesse kooti kirju, mis pidid kaitsma halva silma ja haiguste eest. Kõvasti ümber keha mähitud kirjadega vöö moodustas ringi, millest ei pääsenud läbi midagi halba, aga samas hoidis ka venitusest. Rinda katvad hõbeehted aitasid rõival koomal püsida, kuid hõbe kaitses ka kurja eest. Rõivastele tikitud ornamendid ei olnud ainult kaunistuseks, nad paiknesid kindlatel aladel, alumises servas, varrukasuul, ümber kaela – ikka seal, kust kurjal oleks kõige lihtsam sisse pääseda.

Reet Piiri

The people in these photographs, taken during the final years of the 20th century, are wearing clothes similar to the ones worn by their ancestors from 100 to 200 years ago. This was still considered everyday clothing in 1869 when the first national song festival was held. The tradition of song and dance festivals has persisted in spite of modern times and entertainment, and the custom of wearing traditional folk costumes has continued along with these festivals. Linen and wool are still the materials of choice, the striped skirts are woven on handlooms, the embroidery, open work embroidery and other trimmings are all handmade needle-work.

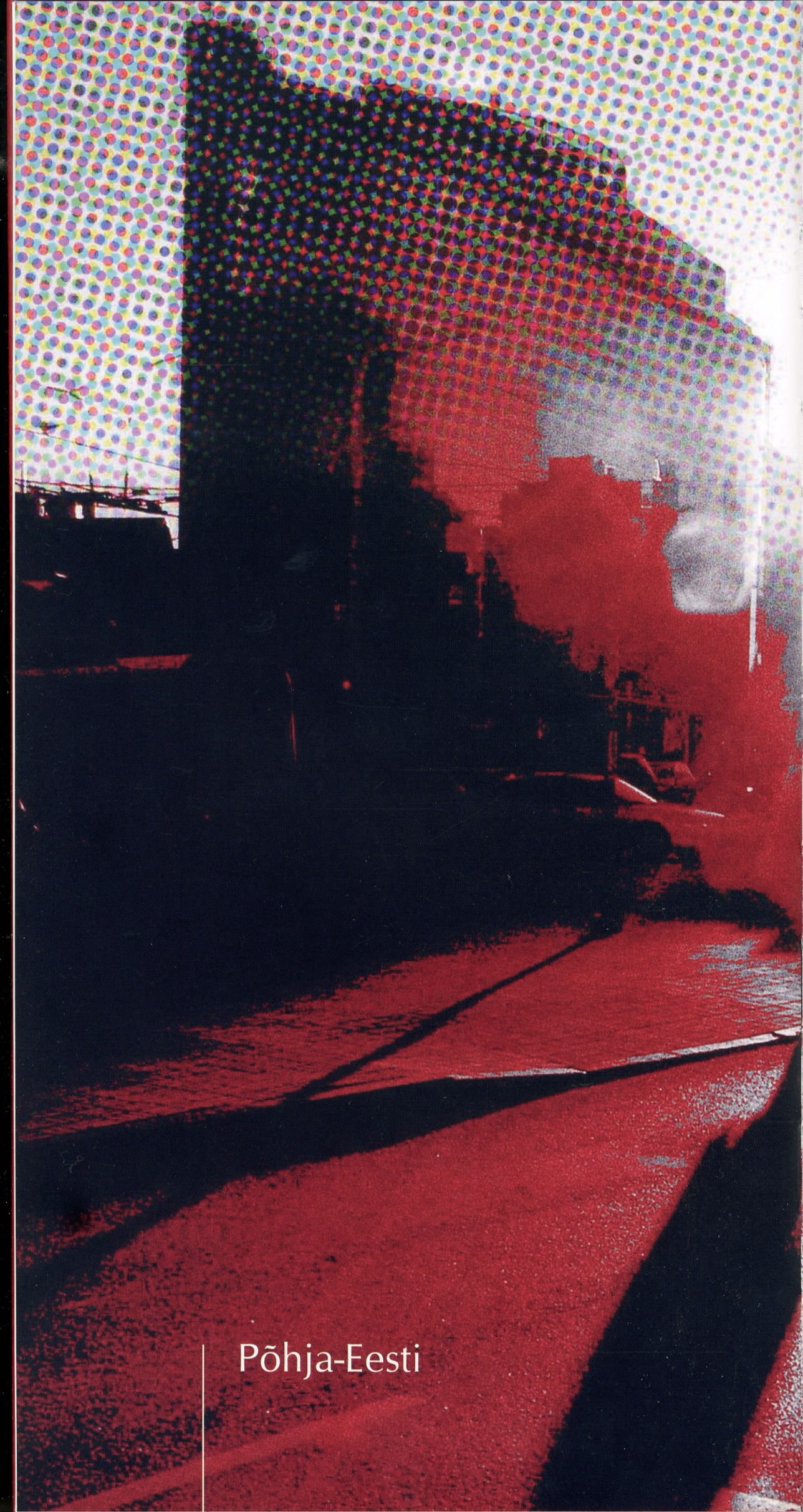
Centuries ago people were settled; there wasn't much need to go farther away from home, especially for women. On Sundays people would meet at the local church, they would go to relatives' weddings and christening feasts, they would see each other at funerals. But generally the kinsfolk also lived in the same parish. This lifestyle conserved local customs, designed the concept of beauty and style of clothing. This is the main reason why a country of 45,000 square kilometres offers such variety of attire. When going from one parish to another people would instantly know who is local and who is a visitor. On the other hand, it cannot be said that people and communities were totally isolated – the fashion patterns of the town and neighbouring nations were closely observed. In the East there are Russians, in the South Latvians, in the West and North Finns and Swedes – so people borrowed what they liked and adapted it according to their own taste and possibilities.

Furthermore, folk costumes bear in them some rigid rules and magical signs. A married woman would never go out without a headdress and apron, maidens wore chaplets or ribbons in their hair. Patterns that were meant to protect against the evil eye and against diseases were knitted into gloves and woven into belts. An ornamented belt tied tight around the waist formed a circle which no evil could penetrate while it also protected against straining injuries. A silver brooch worn on the chest helped fasten fronts but silver also protected against evil. Ornaments embroidered on garments were not only decorations but were positioned in certain areas like on the bottom hem, on the sleeve, around the neck – in places where it would have been the easiest for evil to slip in.

Reet Piiri

Sisukord

Põhja-Eesti	6
Paide	
Rapla	
Kadrina	
Kuusalu	
Järva-Jaani	
Viru-Jaagupi	
Viru-Nigula	
Jõhvi	
Saared	36
Reigi	
Kihelkonna	
Kärla	
Jämaja	
Kaarma	
Pöide	
Pühalepa	
Karja	
Mustjala	
Muhu	
Lääne-Eesti	60
Kullamaa	
Audru	
Kihnu	
Pärnu-Jaagupi	
Martna	
Noarootsi	
Lihula	
Tori	
Häädemeeste	
Lõuna-Eesti	82
Tartu-Maarja	
Kanepi	
Karksi	
Hargla	
Viljandi	
Halliste	
Rõngu	
Tarvastu	
Helme	
Kolga-Jaani	
Suure-Jaani	
Rõngu	
Äksi	
Vastseliina	
Paistu	
Setumaa	

Põhja-Eesti

**Suured asjad tekkivad
tillukestest.**

Rakvere

**Great things are bred by
tiny ones.**

Veikesed allikad
teevad suured jõed.
Vaivara. Veikene
põhjus, suur
tagajärg. *Halliste*.
Tühjast asjast tuleb
palju plära. *Kose*.
Üks tilk paneb tuobi
üle juoksu. *Kuusalu*.
Veike säde paneb
suure metsa põlema.
Väike-Maarja. Pisike
säde, aga pärast saab
mets tuld täis.
Rakvere. Üks tikk
panebs terve metsa
põlema.
Häädemeeste. Veike
kivi lükkab ennem
koorma ümber kui
suur. *Vigala*. Veike
kivi lükkab koorma
ümber, suure eest
tead hoida.
Kullamaa. Väike
mäts ajab ennem
koorma ümber kui
suur. *Kuusalu*. Olõ-
õi kivistki kõlbu, kiä
saksa saani ümbre
löö. *Rõuge*. Väike
auk laseb laeva
põhja. *Kärla*. Peotäis
tuhka rikub pajatäie
pudru ära. *Vändra*.
Ega härg enne
sääske nää, kui sääsk
hammustab.
Kuusalu.

**Härg pillab ühe korraga, mis
säask ümber aasta.**

Kadrina

**A bull drops each time as much
as a mosquito in a year.**

Kõik tiivad äi
kanna
ühekõrgusele.
Karja. Kiik ei
ole ütetarga ja
ütevirga.
Võrumaa,
Setumaa. Ega
kõik kased
ühepitkused
ei kasva.
Wiedemann.
Puud metsas
ei kasva kõik
ühesugused,
nõnda
inimesed kah.
Häädemeeste.
Iga puu põle
mastipuu.
Häädemeeste.
Kõik puud on
haralikud,
kõik ei kõlba
hargipuuks.
Saaremaa.
Kõik linnud ei
lenna
ühekõrgusel.
Kihelkonna.
Kärbes teeb
seda rooja
eluoja, mis
härg teeb
korraga.
Jõelähtme.

**Raha paneb rattad
käima.**

Anna

**Money makes the wheels
turn around.**

Rahaga saab kohta osta, rahaga saab kohtus kosta. *Iisaku*. Kõik rattad ja rattakesed tahavad mäaret saada. *Rapla, Märjamaa*. Iga asi tahab määrida. *Paide*. Aher lehm viitaks ikka kõige enne laadal. *Häädemeeste*. Tühjale käele ei anna keä midagi. *Vastseliina, Setumaa*. Köver käsi teeb ukсед lahti. *Wiedemann*. Hüva nodiga mihel on alande ukсед lahti. *Rakvere*. Raha ees avanevad kõik ukсед. *Viljandi*. Raha teeb pimedaks, kurdiks, keeletuks. *Rapla, Märjamaa*. Kuld katt kuninga silmä. *Põlva*. Raha käänd rahva meele, kuld kuninga meele. *Karula*. Kuld käänd kuninga meele. *Helme*. Kui ratas ei veere, siis rasva. *Suure-Jaani*. Vahtsõnõ ratta määr avitas rohkõp ku vana jutt. *Setumaa*. Kes heaste määrib, see häästi sõidab. *Kreutzwald*. Mäeritud ratas jookseb ikka libedasti. *Kaarma*. Rassõ' ratta' veerüse kah ümbre, ku' haste määridü umma. *Rõuge*.

Ega tuul korraga kahelt poolt puhu.

Risti

The wind doesn't blow from two directions at the same time.

Vesi ei joose
vastumäge.
Paistu. Ega
vihmavesi
katuselle jää.
Väike-Maarja.
Ega palk soo
pääl ei kasva.
Võnnu.
Maasikas ei
kasva
rabasoos.
Tartu-Maarja.
Kes on
näinud
korstnapühkijat
valget ehk
mõldrit
musta. *Püha.*

**Seal on hea, kus
meid ei ole.**

Jüri

**Good is there
where we are not.**

Igal pool on hea, kus meid ei ole. Rakvere. Kos meid ei ole, siäl one hüvä ja kos meie öleme, siäl one halb. *Maarja-Magdaleena*. Mis meil, tuu halv, mis töösil, tuu hüä. *Rõuge*. Kõik head asjad on ju ikka kaugel või kõrges. *Põide*. Karask om niikavva ausa ku ahun om. *Urvaste*. Eemalt hele kell kõliseb, lähed ligi, siis vana krapp krobiseb. *Väike-Maarja*. Pada ei ole lähikeses nii hele, kui ta kaugelt kuulda om. *Nõo*. Ükski prohvet ei ole kuulus omal maal. *Lüganuse*. Arst om kaugölõ kuulsam. *Urvaste, Karula*.

**Ära keeda enne sooja piima,
kui lehm poegib.**

Jõelähtme

**Don't boil warm milk before
the cow calves.**

Ära müü enne karu nahka, kui karu käes. *Palamuse*. Mieda kalu huomigu, mitte aga ehtu. *Kuusalu*. Ära nülli karu nahka, kui karu alles metsas. *Halliste*. Ära nülli jänest, enne kui ta lastud ei ole. *Hëlme*. Ära enne sulga nopi, kui lind käes on. *Ambla*. Ära seda parti kaku, mis lendab. *Häädemeeste*. Ära kaku sulgi enne, kui kana käen ei ole. *Otepää*. Inne kakku-ui pudsait, ku kana käen om. *Setumaa*. Ära neid sulgi padjaks tee, mis taeva all lendavad. *Palamuse*. Ära vuoli praevarrast, kui lindki veel metsäs. *Kuusalu*. Ära pane pada tulele, kui alles lind laskmata. *Ambla*. Ära pane enne pada tulele, kui kala püütud ei ole. *Suure-Jaani*. Ei seda kala panda patta, mis laenetas laksu lööb. *Äksi*.

**Inimene ei ole sündides
tark, vaid surses.**

Lüganuse

**Nobody has been born
skilful.**

Ega tegija ole
taevast
kukkunud.
Jõelähtme.
Kiegi ei ole
sündinud
oskama.
Kuusalu.
Targaks ei
sünnita,
targaks
õpitaks.
Häädemeeste.
Ükski meister
ep ole
sündimisest
saadik
meister.
Wiedemann.
Ükski tark ei
ole taevast
tulnud.
Põltsamaa.
Ükski meister
ei kuku
taevast.
Lüganuse.
Ega
meistrimees
taivast tule.
Viru-Nigula.
Söö kitseliha
ja õppi
tarkust. *Kose.*
See inimene
on rikas, kes
palju õppind.
Pärnu. Tahat
eläda võta
oppust.
Kambja.

Saared

Ei kahe jänese järges ühtlase joosta.

Saaremaa

There's no point in running after two rabbits at the same time.

Mine kahe tooli peale istuma, istud toolide vahele. *Pärnu-Jaagupi*. Lähed kuube otsima, kautad vammusedki ära. *Tallinn*. Mine kanikaga pätsi ostma, kaota kanikas ka ää. *Suure-Jaani*. Mine kanikaga kakku otsima, jääd sestki ilma. *Pilistvere*. Kui kükuge lääd kanikat otsima, sis kaotad kiku ka veel. *Paistu*. Kes pätsi püvväb, kaotab kannika käest. *Halliste*. Kes leivaga kerjama läheb, tuleb tükiga tagasi, aga kes tükiga läheb, tuleb leivaga tagasi. *Rakvere*. Lähed vorsti lõikama, annad sinki juurde. *Saaremaa*. Sukkurt tahad, pipart saad. *Harju-Madise*, *Risti*. Härg minnän, vasik tullan. *Paistu*. Lähed kahte jänest püüdma, ei saa ühtegi kätte. *Laiuse*. Ära aea kahte jänest taga, siis jääd mõlemast ilma. *Reigi*. Kes kahte nahka korruga nülgid tahab, ei saa ühtegi head. *Ambla*.

**Noor naerab, tuleb kätte;
vana naerab, jumal nuhtleb.**

Karja

**Laugh and enjoy while you are
young for you have to answer to
God while old.**

Kes pärast naurab, naurab
paremini. *Kuusalu*. Ega
naar värjes müüda ei lää.
Urvaste. Ega naer naarjist
müüda 'i lää. *Tartu-
Maarja*. Kes teist naerab,
see ise naeruks jääb.
Rapla, Märjamaa. Sii, kes
kurja ütles, sii vahest
kurja näge. *Sangaste*. Mis
töösõ pääle sülgat, tuu
imet ütskõrd läbi
nõglasilmä tagasi.
Setumaa.

**Puhu ise oma pudru peele, mis
sa teise pudru peele puhud.**

Mustjala

**Blow on your own porridge,
and leave another man's por-
ridge alone.**

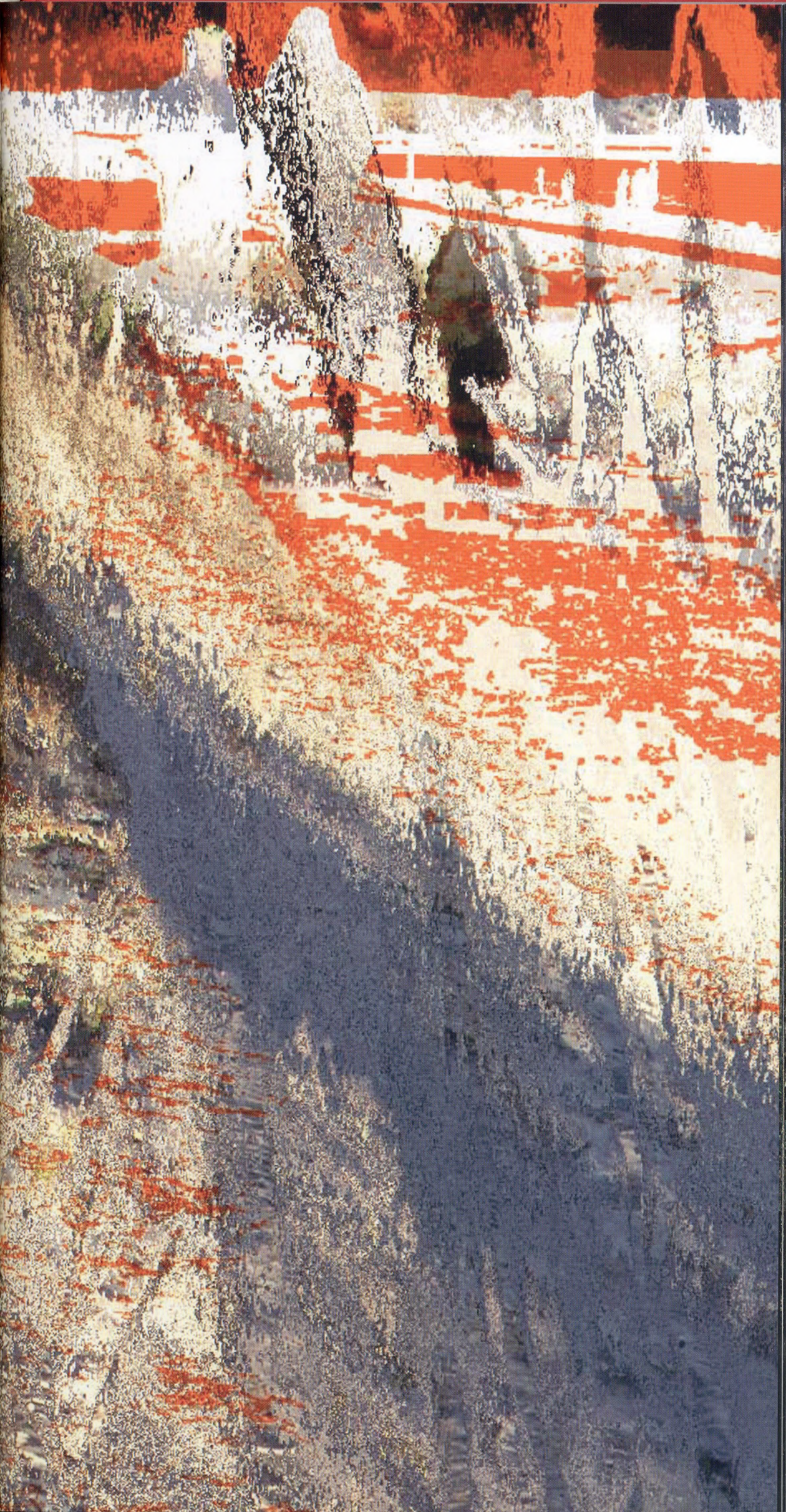
Ära küla küürima
mine, kui kodu
koristamata on.
Palamuse. Igaüits
pühkü oma
usseedist. *Tarvastu.*
Pühi enne oma
ukseesine puhtaks,
siis vaata teise õue.
Häädemeeste. Pühi
enne oma ukseedine
puhtaks, siis mine
teistel pühkima.
Haljala. Ei maksa
enne teise nina
pühkima rutata, kui
oma ninaalune
puhas pole. *Halliste.*
Igaüks pühkigu oma
ninaalust. *Kaarma.*
Näet töösõ nina
nõlidse olevat, sis
mõttele oma pääl.
Vasteliina, Setumaa.
Näet ummi viku
muide mant, sis
paranda inne
hinnäst, pärast viil
muid. *Vasteliina,*
Setumaa. Oma süüd
ja viga vaata prilliga,
teisel ilma prillita,
siis on kõik hea.
Haljala. Ära räägi
teost kaugel, katsu
ennast käega.
Kuusalu. Inne võta
mõõt hinda päält, sis
kae' tõise. *Setumaa.*

An aerial photograph of a forest in autumn. The trees are mostly yellow and orange, with some green still visible. A dark path or road winds through the forest. The lighting is bright, creating strong shadows and highlights on the foliage.

Lääne-Eesti

Loll piä annab kerele vatti.

Kihnu

Silly head gives the body a hard time.

Loll pea on
kere nuhtlus.
Simuna. Mis
pea teeb, seda
perse vastab.
Koeru. Kes
rumala pead
vastu seinä
taob kui ise.
Narva.
Rumalus
peksab oma
peremeest.
Haljala
Rumalust peab
pekstama.
Tartu, Võru.
Loll saab
kirikus ka
peksa. *Vändra.*
Loll saab peksu
kirkussagi, oige
mies ei saa
kortsussagi.
Kuusalu. Ull
saa kerkoh ka
tappa.
Setumaa. Ull
pää näge paljo
vaiva.
Vastseliina.
Rummal pää –
palju vaiva.
Võnnu. Ull pää
– jalal pallo
vaiva.
Setumaa.

Hunt oma poole, koer oma poole.

Vigala

Wolf for itself, dog for itself.

Inimene ots ello
parembad, kala vett
süvembäd. *Setumaa.*
Kala otsib, kus
sügavam; inimene,
kus parem. *Koeru.*
Igaüks püüab oma
kasu. *Laiuse.* Linnul
kisub nokk ikka oma
poole. *Helme.* Igaühel
kasvavad küüned
enda poole. *Torma.*
Egäl küidse endä
poole, sika sarve sällä
poole. *Rannu.* Egaüits
omal poole, sikal
sarve sellä poole.
Tarvastu. Sikul sarved
selja poole, igäuhe
küüned oma poole.
Paide. Iga kutsik
haugub omale poole.
Viljandi. Oma särk on
igä kaige ligemb.
Kuusalu. Egaüits
kohendas tuld oma
paa ala. *Vastseliina,*
Setumaa. Igaüks
katsub oma kotti
tasutada. *Wiedemann.*

Kus tolmu, seal tööd.

Tõstamaa

**Where there's dust, there's
work.**

Must tuba,
vaige leib.
Väike-Maarja.
Parem on
tolmuga kui
sitaga. *Suure-
Jaani.* Tööme'el
tööme'e hais.
Põltsamaa. Tüü
must ei teota,
higi must ei
hübista.
Vastseliina,
Setumaa. Tüü
musta ei kae
kiäki, kodu
laiska kaetas.
Otepää. Ära
naargu tüü
musta ei teo
laiska.
Võrumaa.

Kes tööd teeb, see nälga ei näe

Mihkli

He who works will not starve

Kes tööd ei
karda, see
nälga ei näe.
Vändra. Kes
mees teeb, see
mees sööb.
Kose. Kiä tüüd
tege, tuu saa
leibä kah.
Hargla.
Töötægija ei
sure kunagi
nälga.
Tarvastu. Töö
on maailma
elataja. *Saarde*,
Halliste. Töö
on inimese
elataja.
Sangaste. Miis
ei toida tüüd,
vaid tüü miist.
Tarvastu. Mis
Mats teeb, seda
Mats sööb.
Paistu. Hans
teeb, Hans
sööb. *Puhja*.
Mis täämbä
tiid, tuu
hummõn süüd.
Räpina. Kus
tööd, seal
leiba. *Vändra*.
Kel tööd, sel
leiba.
Häädemeeste.

Aeg annab head nõu.

Karuse

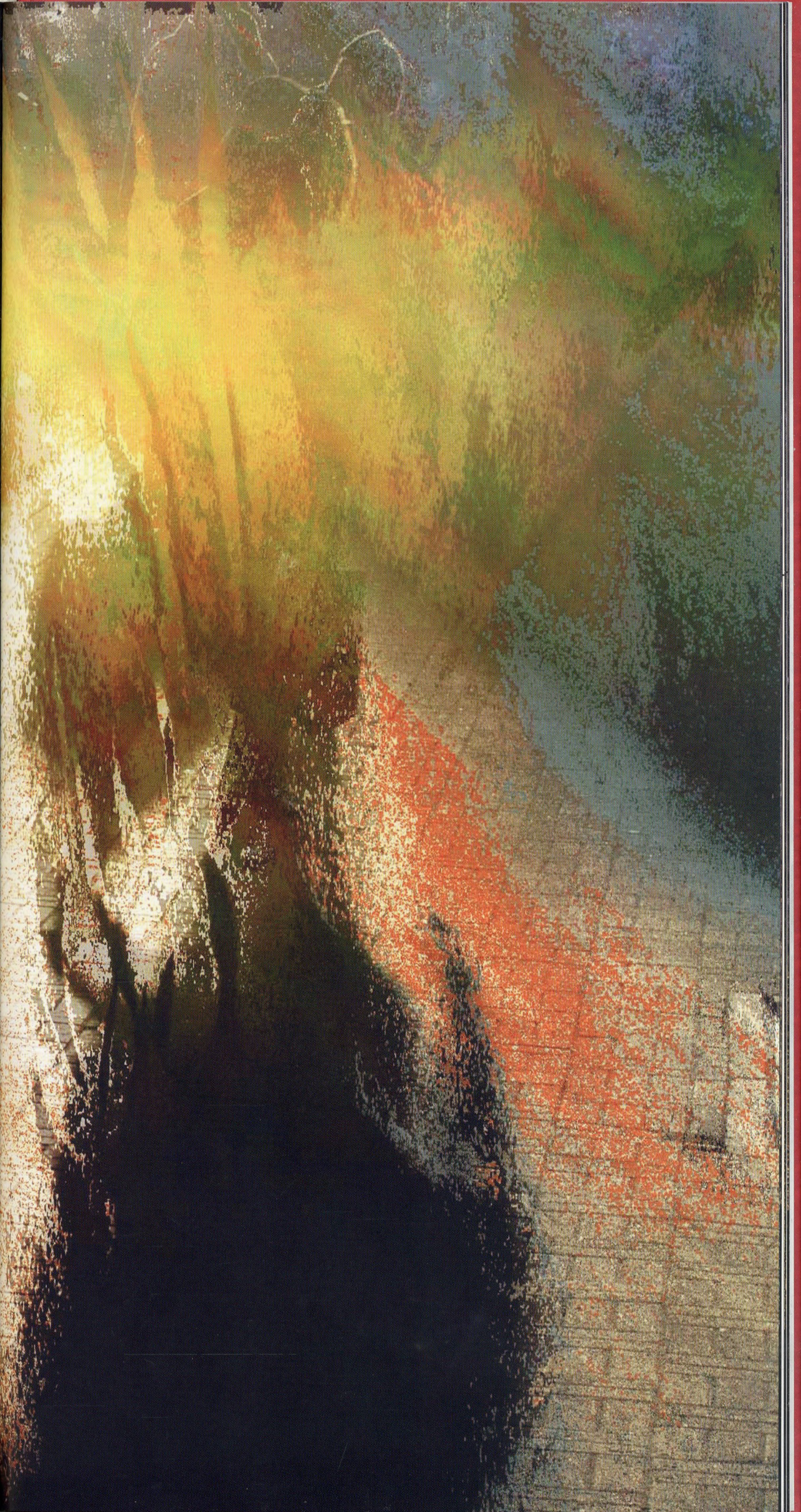
Good advice comes with time.

Aig and hüvvä nõvvo.
Setumaa. Pitk aeg
annab hüvvä nõu.
Kodavere. Anna aega,
aeg annab head nõu.
Püha. Aig toop hääd
opõtust ja tülüle toop
lõpetust. *Rõuge*. Tuleb
aeg, tuleb aru.
Viljandi. Tuleb aeg,
tuleb nõu. *Kuusalu*.
Koduse soojaga ja
õhtuse nõuga kaugele
ei saa. *Jämaja*.
Hummok targõp
õdagut. *Setumaa*.
Hommik on õhtust
targem. *Võnnu*. Ega
edimene aru viimätses
ette-i saa. *Tarvastu*. Ega
edimane mõte
tagumatses ei saa.
Puhja. Ega üte sõnaga
ei saa kohus ära
mõistetud. *Vastseliina*.
Üttegi kohut saa-ai
katõ-kolmõ sõnaga ar
mõista. *Vastseliina*,
Setumaa.

Lõuna-Eesti

**Ega linnukoerast karjakoera
saa.**

Tartu

**You cannot turn a hunting dog
into a shepherd's dog.**

Pane siale sadul selga,
eigä tämä senega veel
hobune ole. *Rakvere*. Ega
krants karvatsembas ei
saa, kui ta om. *Kanepi*.
Vii koer kiriku ehk too
tagasi, ühesugu karvane
ikka. *Wiedemann* Lähem
ma Soomest Rootsi, üks
koer olen igas kohas.
Wiedemann. Siga jääb
ikka seaks, kas pese
siebiga vai saada
Saksamaale. *Lüganuse*.
Pane sea selga kuldsadul,
siiski jääb ta seaks.
Kreutzwald. Pane sadul
sia selga. *Vigala*. Ega sea
selga sadul ei sünni.
Paistu. Kuldsadul sea
selga ei passi. *Rakvere*.
Pallos tsial satul sääläh
püsüs. *Setumaa*. Pane
seale kuldrõngas ninna,
küül ta mutta aja.
Võrumaa, Setumaa.
Toosa siga, kust sa tood,
jaluli moldis on ta ikki.
Häädemeeste.

**Ega õnn ise kodu ei ole, kui
õnne ei otsita.**

Halliste

**Happiness doesn't come home
to you, you have to look for it
yourself.**

Ega õnn sinu ei
ooda, sa piät tedä
esi püüdmä.

Rannu. Ega õnn
ussen ei uida.

Tarvastu. Õnn ei
kukku taevast
rüppe. *Viljandi.*

Ega õnn ise
sülesse ei tule.

Halliste. Õnn ei
kuku ise tasku.

Vändra.

Õnnökönõ maka-
ai kunagi kivi
kõrval. *Setumaa.*

Maga muas, aga
õnn ei maga
kõrvas.

Põltsamaa! Õnn
ei aja meest taga,
kui mees ei aja
õnne taga.

Kaarma. Ega õnn
sind ei otsi, kui sa
ise õnne ei otsi.

Helme.

**Kik pala sünnis küll süvva, aga
kik sõna ei sünni mitte kõnelda.**

Helme

**All food is meant to be eaten,
but not all words are meant to
be spoken.**

Kik ei sünni süvva,
kik ei kõlba kõnelda.

Tarvastu. Ära kõiki
välja ütle, mis sülg
suhu toob. *Rakvere.*

Ära aja kõike suust
välja, mis meelde
tuleb. *Tartu.* Kõik
sõnad pole ju
ütlemised mitte.

Karja. Suu peab
olema rohkem
söömise jaoks, mis sa
sellega ikka lärmad.

Suure-Jaani. Hoiä
hambad habu leiväle,
suu habu taarile.

Kuusalu. Hoiä suu
supi taris, lõuad
lieme taris. *Muhu.*

Paremb meele taga
kui keele een.

Kanepi.

Parem hilja kui ilmaski.

Suure-Jaani

Better late than never.

Aega põle ilmaski, kui
aega ei võta. *Vändra*. Kui
kiiresti tied, eks siis ole
kiire. *Jõhvi*. Mis ruttu ei
lähe, läheb ommeti
pikalt. *Wiedemann*.
Parem hilja kui mitte
kunagi. *Häädemeeste*.

Üksik süsi kustub ikka ära.

Rõuge

**A single piece of coal doesn't
burn for long on its own.**

Kes üksi
jookseb, peab
üksi kukkuma.
Rapla,
Märjamaa. Ega
üks tukk kaua
suitse. *Reigi.*
Üks tukk ei
suitse mette.
Käina.

**Ega kõik valge ei ole puhas, kõik
must pogane.**

Setumaa, Vastseliina

**All that is white is not clean, and
all black is not pitch.**

Keik ei ole kuld,
mis hiilgab, ja keik
ei ole muld, mis
mustab. *Haljala*.
Kõik ei ole kuld,
mis hiilgab. *Torma*.
Kõik ei ole kuld,
mis hiilgab, ega
kõik tuli, mis läigib.
Karja. Kõik ei ole
hope, mis läügüs.
Võrumaa. Kõik ei
ole kuld, mis
läigib, ja kõik ei ole
hõbe, mis hiilgab.
Tarvastu. Keik ei
ole ilus, mis
hiilgab. *Mustjala*.
Ei ole kõik mesi,
mis tilgub, ega kõik
tuli, mis välgub.
Wiedemann. Kõik
ei ole mesi, mis
magus on.
Wiedemann. Egä
verrev mari ei ole
maasikas. *Rõuge*.
Kõik ei ole mitte
sepad, kelle silmad
mustad on. *Ambla*.
Iga sattelkuue seest
ei leita mitte saksa,
iga saapakandjal ei
ole saksa jalgu.
Audru. Kas kõik
käivad
kosjaviinaga, kellel
komps kääs on.
Ambla. Ega kõik ei
ole laululinnud, kel
hiilgavad suled.
Pöide.

Eesti rahvariideid eristuvad üldjoontes nelja suurema piirkonnana. Lõunaeestlased olid kõige rohkem vanas rõivamoes kinni. Näiteks mulgid kandsid veel 19. sajandi lõpulgi sadu aastaid püsinud moega rõivaid. Naistel oli ümber keha mähitud villane vaipseelik, peas seotav linane rätt, seljas ürgse lõikega särk, peal villase tikandiga puusapõll, naistel ja meestel must villane punaste kangaribade või nõõridega ilustatud pikk-kuub. Omapärased olid setud, nii oma vene naabritelt mõjutusi saanud riidemoe kui ka ülikülluslike hõbeehete poolest.

Lõunaeestlased säilitasid linastel rõivastel vanad geomeetrilised kirjad valgega, 18. sajandi lõpust peale ka punasega tikituna. Põhja-Eesti inimesed käisid värvidega aga pillavalt ümber. Linaseid rõivaid kaunistati lopsaka ja tavaliselt mitmevärvilise lillornamendiga. Põhja-Eesti omapäraks on ka see, et siin kandsid naised pika varrukateta särgi peal lühikest kaharat pihakatet – käiseid. Kiiresti levis ka uus mood, pikitriibuline seelik, mis 18. sajandi lõpust alates hakkas välja tõrjuma vanamoodi ühevärvilist. Sellest massimoest jäid kõrvale vaid üksikud alad, kuid igas paigas olid triipudes omad värvid ja rütmid. Linasest riidest tikitud tanu hakkas 18. sajandi lõpul tasapisi moest minema ja naised kandma siidriidega kaetud polsterdatud müts – pottmütse. Tänapäeva rahvarõivakandja ei armasta neid, ikka otsitakse muuseumidest eeskujuks tikitud tanusid – mugavam kanda. Ei kujuta tõesti ette, kuidas esiemad pottmütse kandes näiteks lehma lüpsid või tantsisid. Aga seda nad tegid!

Lääne pool elavad naised olid eriti agarad uusi mütsimodee välja mõtlema. Igas seases kihelkonnas oli oma peakate, mõnes isegi külade kaupa erinevaid. Siinsedki naised armastasid tikkida, mida aeg edasi, seda külluslikumalt. Tikandiga kaeti särke ja tanusid, lõpuks hakati lilli ka seelikutele tikkima. Kaelas kanti mitme reana hõbekette, mille külge kinnitati hõberahad.

Teispool merd Muhu saarel võeti mandri naistelt üle lilleline tikand ja triibumood. Musta plisseeritud seeliku asemel hakati kuduma täiesti ainulaadset värvi – oranžipõhjalisi, hiljem kollasepõhjalisi triibulisi seelikuid, mis pealegi tehti ka tunduvalt lühemad. Laevukese-taolised väikesed tanud, tikitud jalanõud, silmuskoelised kampsunid ja palju muudki teeb muhu rahvarõiva teistest selgelt eristuvaks. Saaremaal olid naistel pikad kitsa joonega kurrutatud seelikud, pappalusel kõrged tikitud tanud, silmuskoelised tuttmütsid, lambanahast üllid. Kuid siiski oli igas kihelkonnas täiesti omanäoline ja kordumatu ornament ja tegumood. Ühes kihelkonnas, Mustjalas, koguni ei kurrutatudki seelikut, vaid seati rangelt nelja soppi hoidma. Saaremaal, nagu väikesel Muhulgi, hakati 19. sajandi teisel poolel kandma ka triibulisi seelikuid, kuid täiesti erinevaid, tumedavärvilisi, kahe-kolme eri värvi kitsa triibuga.

Hiiu saarelgi oli kõigis neljas kihelkonnas oma rõivas. Ühisjooneks oli neil nahkrihmast puusadele langevad vasest ketid – rõhud, juustesse palmitsetud ja händadena seljale rippuvad kalevist palmikud, piha külge õmmeldud seelikud ning kurrutatud või siis rohke pitskaunistusega käised.

Üldisema pildi moodustavad villased üleriided ja meeste ülikonnad, seda just värvi poolest. Üldjoontes olid need lõuna pool lambavalged või -hallid, Eesti keskpaigas mustad, põhja pool potisinised, lääne pool ja saartel lambapruunid. Kõige kaugemal läänes, Saaremaal Sõrve poolsaarel aga jälle hallid. Kui naisterõivastus on kihelkonniti erinev, siis meesteriided olid ka tegumoelt ühtlasemad, mehed võtsid kiiremini omaks mujal nähtut. Mehed ajasid linnas asju, käisid vooris, puutusid rohkem võõraste inimestega kokku. Võib-olla ka, et nad ei tahtnud linnas käies näha välja nii talupoeglikud. Ainult uhked mulgid käisid veel 20. sajandi algulgi oma musta, punaste kaaruspaelttega ehitud pikk-kuuega, olgugi et see oli juba linnamoelisel ülikonnal. Liivi lahe väikese Kihnu saare naised koovad aga tänapäevani kodustel kangastelgedel triibuseelikuid ja peavad seda mugavaks rõivaks ka igapäevastel toimetustel.

Kihnu meeste sini-valge silmuskoeline kampsun, mille geomeetriliste kirjade ja punase ääristuse abil loodeti kord nii sooja kui ka õnne merereisil, on tänapäevaks teisenenud üheks tuntumaks ja armastatumaks rahvarõivaks.

Reet Piiri

Estonian folk costumes vary quite a lot and can be grouped into four major regions. South-Estonians were the most old-fashioned. For example, in the region where the Mulgi dialect is spoken, even in the 19th century people wore traditional clothing that hadn't changed for hundreds of years. Women wore wraparound woollen skirts, tied kerchiefs, linen shirts of a primitive cut, and embroidered woollen hip-sashes on top. Both men and women wore black woollen long-coats decorated with red ribbons or cords. The Orthodox Setus, residing in the South-East corner of Estonia were quite peculiar – for the abundant silver jewellery as well as for the Russian folk culture influence in their clothing.

Southern-Estonians kept their traditional geometrical embroidery in white linen yarn, also in red yarn as of the end of the 18th century. The people in Northern-Estonia used a wealth of colours. Linen clothes were decorated with lavish and usually multiple-coloured floral embroideries in low stitch. The most characteristic women's garment in North-Estonia was a sleeveless shirt and a fluffy short blouse which barely reached below the bosom – midriff – which was worn on top of the shirt. A new fashion starting at the end of the 18th century of the vertically striped skirt spread quickly and started to take over the customary single hued one. Only selected regions refrained from this fashion but in most areas the pattern had specific stripe colours and rhythm. The embroidered linen headdress (coif) started to fade from fashion in the late 18th century and women started to wear silk-fabric covered pot-caps, which had a cardboard support and tow padding. Nowadays people don't like to wear these pot-caps with folk costumes very much and look for examples of embroidered headdresses in the museums – these are naturally more comfortable to wear. It's hard to imagine how one would, say, milk a cow or dance wearing the pot-cap. But they did!

Western-Estonian women were especially eager to come up with new hat styles. Each parish, and in some places even each village, had its own style. These women also liked to embroider and, as time went on, all the more luxuriously. Shirts and headdresses were decorated with embroideries, later women started to embroider floral patterns on skirts, too. Silver chains were worn on the neck in several lines with silver coins attached to them.

Across the sea on Muhu island, the floral embroidery and stripe fashion from the mainland women was adopted. Instead of the black pleated skirt they started to weave unique coloured – orange-based, later yellow-based striped skirts and they made the skirts considerably shorter. Little boat-shaped headdresses, embroidered shoes, knitted cardigans and many other items make the Muhu folk costume clearly distinctive. In Saaremaa women wore long narrow-lined smocked skirts, high embroidered headdresses kept in shape by cardboard, knitted bobble hats. But still each parish had its own specific and unique ornament and style. In one parish, Mustjala, they didn't even smock the skirt but made it fall waving in four directions. On Saaremaa like on the small Muhu island women started to wear striped skirts in the second half of the 19th century but theirs were totally different – in dark colours with two-three different coloured thin stripes.

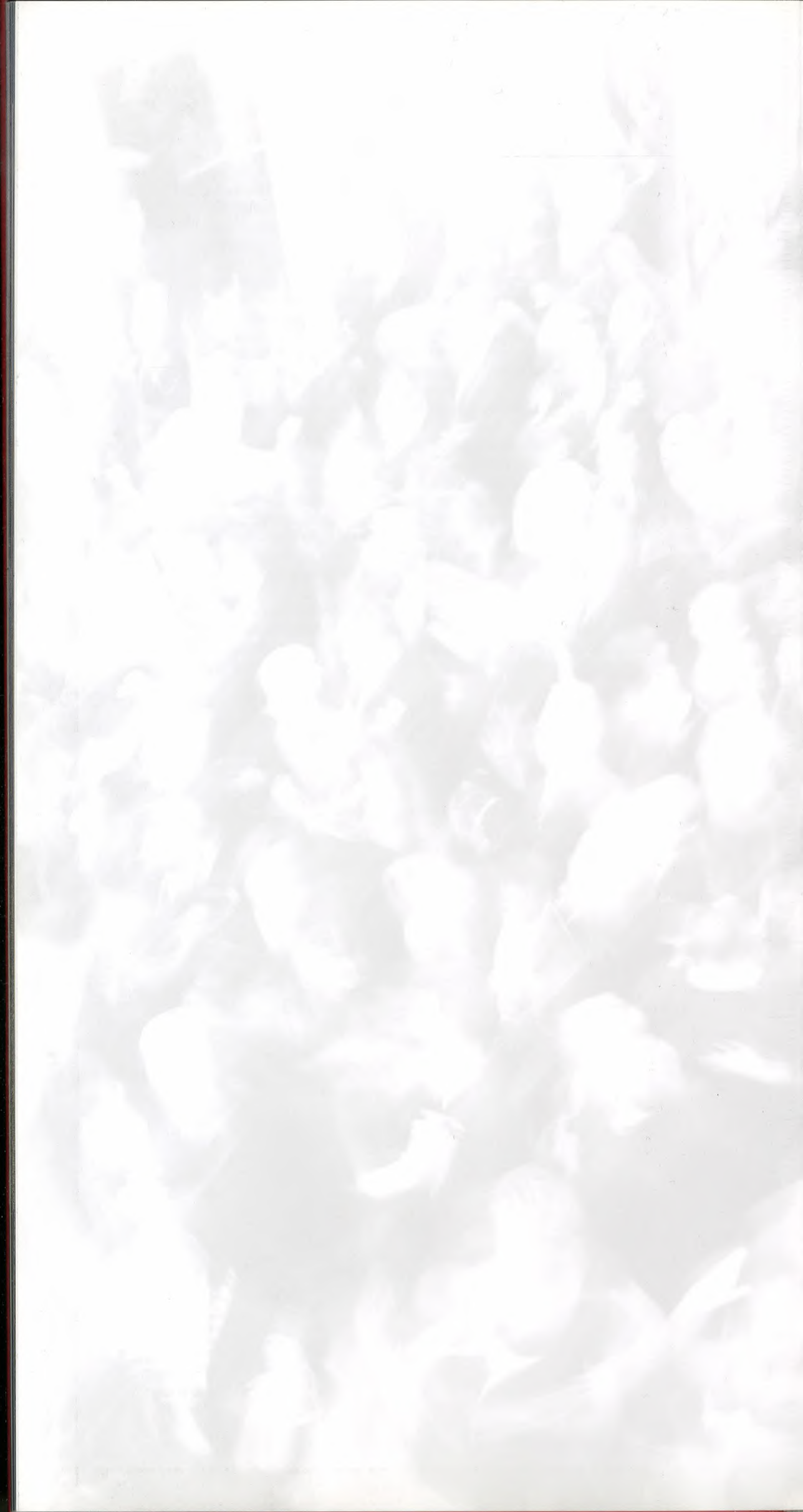

On the Hiiu island all four parishes had their own costumes. Copper chains hanging from a leather belt falling on the hips, woollen fabric braided into the hair and falling on the back like tails, skirts sewn to the waistcoat and smocked or richly lace-ornamented midriff can be seen as common for all these parishes.

Woollen overcoats and men's suits form a more general picture, especially because of the colours used. In general they were sheep-white or sheep-grey in the South, black in Middle-Estonia, indigo-blue in the North, sheep-brown in the West and on the islands. But in the very West on the Sõrve peninsula on Saaremaa island they were again grey. While women's clothing was different by parish, variations in men's clothing were much lesser, but the men were also more receptive to what they had seen in other places. The men had errands in town, they had to transport goods, they had more contact with strangers. Perhaps they didn't want to look like peasants when going to town. Only the proud Mulgi men wore their black woollen long-coat decorated with red cords as late as in the beginning of the 20th century even though they used to wear it over a modern suit. Women on the small Kihnu island still weave their striped skirts on the looms at home and consider the skirt a comfortable garment for everyday activities.

Kihnu men's blue-white knitted pullovers with geometrical patterns and red hems that were to provide both warmth and good luck on the sea have nowadays transformed into one of the most popular and people's favourite traditional garment.

Reet Piiri

 VARRAK

ISBN 9985-3-0889-1

9 789985 308899